

Inhoud

1.	Inleiding	4
2.	Druk gedrag	10
3.	Opstandig gedrag	32
4.	Teruggetrokken gedrag	60
5.	Opvallend gedrag bespreken	88
6.	Bijlagen	92
	• Antwoorden	
	• Ontspanningsoefening	
	• Trap	
7.	Literatuurlijst	102

Inleiding

In elke groep is er wel een kind dat opvalt door zijn gedrag. Hij is heel druk, vaak stil en teruggetrokken of ontzettend opstandig. Kinderen met opvallend gedrag hebben vaak ook moeite om op een goede manier contact te maken met andere kinderen. Ook het contact met een pedagogisch medewerker verloopt niet altijd makkelijk. Op zich hoeft druk, teruggetrokken of opstandig gedrag niet per se een signaal te zijn dat het kind zich niet goed ontwikkelt. Het gaat immers om jonge kinderen die nog volop in ontwikkeling zijn. Het kan bij een fase horen, dan gaat dit gedrag later vanzelf weer over. Toch zijn er kinderen bij wie het gedrag blijft opvallen. Deze kinderen vallen op doordat zij zich duidelijk anders gedragen dan hun leeftijdsgenootjes of doordat zij dit gedrag erg lang laten zien. Het past dan niet meer bij de ontwikkelingsfase. Dat betekent dat zij een extra zetje nodig hebben om zich verder te kunnen ontwikkelen.

Voor wie is dit boek bedoeld?

Een kind dat opvallend gedrag laat zien, probeer je als pedagogisch medewerker te helpen. Je probeert hem het extra zetje te geven dat hij nodig heeft om een stap verder te komen in zijn ontwikkeling.

Vaak lukt het wel om een manier te vinden om een kind de volgende stap in zijn ontwikkeling te laten maken. In sommige gevallen lukt het misschien minder goed om er achter te komen wat een kind nu precies nodig heeft om zich verder te ontwikkelen. De volgende hoofdstukken van dit boek kunnen je in die gevallen helpen. Dit boek biedt handvatten voor pedagogisch medewerkers die werken met kinderen in de leeftijd tot 4 jaar, die opvallend gedrag laten zien.

Wat staat er in dit boek?

Dit boek beschrijft verschillende soorten opvallend gedrag, namelijk: druk, opstandig en teruggetrokken gedrag. Gedrag valt op, wanneer het niet (meer) past bij de ontwikkelingsfase van een kind. Wanneer je denkt dat gedrag opvallend is, kan het handig zijn om de ontwikkeling van een kind beter in kaart te brengen. Dit kan door middel van een observatielijst, zoals de lijsten van de observatiemethode 'Doen, Praten en Bewegen' (CED-Groep, 2008). Door gebruik te maken van een observatielijst is het mogelijk om objectief te beoordelen of het gedrag van een

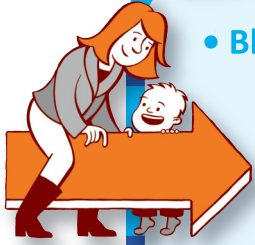
kind wel of niet past bij zijn leeftijd en ontwikkelingsfase. Wanneer het gedrag niet past, is het aan te raden om na te gaan hoe dit zou kunnen komen en hoe je hier het beste mee om kunt gaan.

De volgende hoofdstukken uit dit boek kunnen je hierbij helpen. De hoofdstukken geven een beeld van de verschillende soorten van opvallend gedrag. Een kind geeft met zijn gedrag een signaal af. Hiermee wil hij duidelijk maken welke behoefte hij heeft om zich in die situatie prettig te voelen. Wanneer hij zich prettig voelt, kan hij zich verder ontwikkelen. In de volgende hoofdstukken staan bij elk soort gedrag de verschillende signalen die kinderen met dat gedrag kunnen geven. Ook beschrijven deze hoofdstukken de behoeften die kinderen hebben om zich verder te kunnen ontwikkelen. Om een kind verder te helpen in zijn ontwikkeling, is het belangrijk om voor dit kind een aanpak te bedenken die aansluit op zijn behoefte(n). Hiervoor geven de hoofdstukken duidelijke tips. Die zijn in de praktijk direct toe te passen. De tips uit de hoofdstukken zijn uiteraard niet de enige manier om tegemoet te komen aan de ontwikkelingsbehoeften van een kind. Gebruik ze gerust als inspiratiebron om andere manieren te bedenken.

In de hoofdstukken over de verschillende soorten van opvallend gedrag staan teksten in gekleurde kaders. Deze kleuren geven aan wat de bedoeling is van de tekst.

• Groen: voorbeeld

In de groene kaders staan voorbeelden beschreven van kinderen die opvallend gedrag laten zien en de manier waarop een pedagogisch medewerker hiermee omgaat. Aan het begin van het hoofdstuk wordt het gedrag van de kinderen beschreven. Het kader aan het einde van het hoofdstuk vertelt welke aanpak de pedagogisch medewerker heeft bedacht en op welke manier zij tot deze oplossing is gekomen.

• Blauw: opdrachten

In de blauwe kaders staan opdrachten die je tijdens of na het lezen van de hoofdstukken over opvallend gedrag kunt invullen. Om de opdrachten te kunnen maken, neem je een kind uit jouw groep in gedachten dat ook het opvallende gedrag laat zien dat in dat hoofdstuk wordt besproken.

De opdrachten helpen je na te denken over de signalen die het kind met dit gedrag geeft, de ontwikkelingsbehoeften die het kind kan hebben en de aanpak die je dit kind kunt bieden om verder te komen in zijn ontwikkeling. Het wordt aangeraden om de antwoorden te noteren in het registratiesysteem waarmee binnen jouw organisatie gewerkt wordt. Zo leg je de informatie direct vast en kun je die er bij pakken wanneer je een gesprek voert over het gedrag van het kind. Dit kan een gesprek zijn met je begeleider of met de ouders van het kind. Maar het kan ook een gesprek zijn met iemand van een andere organisatie aan wie je advies wilt vragen of naar wie je het kind door wilt verwijzen.

De vraag van de eerste opdracht uit de hoofdstukken gaat steeds over het voorbeeld waar het hoofdstuk mee begint. In de Bijlage 'Antwoorden' staan de antwoorden op deze vragen. Zo kun je gemakkelijk nakijken of je de juiste antwoorden hebt bedacht.

• Geel: denken vanuit behoeften

De tekst in de gele kaders geeft informatie over hoe je kunt denken vanuit ontwikkelingsbehoeften. Deze tekst wordt in elk hoofdstuk herhaald. De tekst legt uit op welke manier je naar gedrag kunt kijken en kunt ontdekken wat het kind met dit gedrag wil zeggen. Daarna volgt uitleg over hoe je de denkstap maakt van de behoeften van een kind naar de aanpak in de groep. Ook beschrijft deze tekst welke stappen je neemt als je merkt dat de aanpak niet goed werkt.

Hoe gebruik je dit boek?

Je kunt de volgende hoofdstukken in een willekeurige volgorde lezen, afhankelijk van je behoefte of vraag. Wanneer je bijvoorbeeld op zoek bent naar een aanpak voor teruggetrokken gedrag, kun je besluiten om alleen het hoofdstuk over dat gedrag te lezen. Je kunt er daarnaast voor kiezen om de hoofdstukken in zijn geheel te lezen, of juist besluiten om de teksten uit bepaalde gekleurde kaders over te slaan.

Het zal je misschien opvallen dat in de verschillende hoofdstukken soms overeenkomsten staan in de teksten in de gekleurde kaders. Lees deze teksten opnieuw wanneer je het prettig vindt om de informatie nog eens te lezen in het licht van het gedrag waarover dat hoofdstuk staat. Als je het niet prettig vindt om de informatie weer te lezen, dan kun je die teksten gewoon overslaan.

Tot slot

Bij het lezen van dit boek is het belangrijk om rekening te houden met de volgende aandachtspunten:

- Wanneer in de tekst naar een kind wordt verwezen, gebeurt dit met 'hij'. Hiervoor is gekozen om de tekst gemakkelijk leesbaar te houden. Wanneer er wordt verwezen naar 'hij', wordt uiteraard zowel 'hij' als 'zij' bedoeld. Ook is er voor de leesbaarheid voor gekozen om te spreken over 'pedagogisch medewerker' en hiernaar te verwijzen met 'zij'.
- In dit boek staan voorbeelden over kinderen en pedagogisch medewerkers. Deze voorbeelden zijn verzonnen, maar wel gebaseerd op situaties uit de praktijk.
- Dit boek beschrijft opvallend gedrag dat voortkomt vanuit speciale ontwikkelingsbehoeften. Sommige kinderen hebben een extra zetje nodig van volwassenen om de volgende stap in hun ontwikkeling te kunnen zetten. Dit kan komen doordat een kind mogelijk een stoornis heeft, zoals ADHD of autisme. Dit is echter niet per definitie het geval! Op jonge leeftijd is het vaak nog lastig om vast te stellen of dit zo is. Kijk daarom vooral naar het gedrag van een kind en spreek over zijn behoeften. Vermijd om een kind te bestempelen met een stoornis. Een stoornis mag alleen vastgesteld worden door een gedragsdeskundige, zoals een GZ-psycholoog, een Orthopedagoog Generalist of Kinderpsychiater.

Druk gedrag

Joey en Floor

Joey is bijna 4 jaar oud. Hij rent rondjes over de speelplaats. Hij maakt er luidkeels indianengeluiden bij. Terwijl hij rent, ziet hij een step waar niemand mee speelt. Joey rent naar de step en rijdt er op weg. De step heeft een bel.

‘Tingeling! Tingelingeling!’, roept Joey aan één stuk door, terwijl hij belt. Floor is een paar maanden jonger dan Joey. Ze ziet Joey langs steppen en rent direct achter hem aan. ‘Ting ting ting!’ roept ook ze over het plein, terwijl ze met Joey mee rent.

Minutenlang gaan ze zo luid roepend de speelplaats over. Wanneer Emma, de pedagogisch medewerker, alle kinderen mee naar binnen neemt, blijven Floor en Joey druk. Ze rennen rondjes in de hal en maken harde geluiden.

Druk gedrag

Kinderen kunnen soms erg druk zijn. Heen en weer rennen, onrustig wiebelen op een stoel, veel praten en luid roepen zijn herkenbare vormen van druk gedrag. Sommige kinderen zijn ook altijd 'in de weer'. Zij zijn steeds met iets of iemand anders bezig, maar ze zijn nooit een langere tijd echt aan het spelen.

In de groep kan druk gedrag storend zijn. Andere kinderen kunnen er last van hebben als een kind constant rond rent of zijn stem laat horen. Ook kan dit gedrag irritatie opwekken. Een druk kind heeft echter niet de bedoeling om een ander te irriteren. Hij kan er meestal niets aan doen dat hij zo druk is. Om goed mee te kunnen komen in de groep, en om wat rustiger te worden op momenten dat dit nodig is, kan dit kind wat extra hulp en begeleiding van volwassenen nodig hebben.

Dit hoofdstuk legt uit waarom sommige kinderen opvallend drukker kunnen zijn dan andere kinderen. Ook komt aan bod wat een kind nodig heeft om rustiger te worden wanneer dit nodig is. Ten slotte geeft dit hoofdstuk tips die je als pedagogisch medewerker kunt gebruiken om aan de behoeften van drukke kinderen tegemoet te kunnen komen.

OPDRACHT 1

Lees het voorbeeld van Joey en Floor nog eens goed door.

- Noteer zo nauwkeurig mogelijk drie gedragingen van Joey en Floor, bijvoorbeeld: 'van de ene bezigheid overgaan in de andere'. (In de bijlage 'Antwoorden' staan antwoordmogelijkheden bij deze vraag.)

Denk aan een opvallend druk kind in je eigen groep.

- Beschrijf zo nauwkeurig mogelijk wat dit kind precies doet.

Waarom is dit kind zo druk?

Jonge kinderen kunnen hun gedrag nog niet goed controleren. Wanneer zij druk zijn, kunnen zij nog niet zelf met dit gedrag stoppen en rust zoeken. Zij kunnen daarom soms lang druk blijven. Dit gedrag hoort bij jonge kinderen. Jongens zijn ook vaak van zichzelf al wat drukker dan meisjes. Toch vallen sommige kinderen op, omdat ze duidelijk drukker, of vaker druk zijn dan andere kinderen van dezelfde leeftijd. Ze gedragen zich duidelijk anders dan leeftijdgenoten van hetzelfde geslacht.

Er zijn verschillende redenen waarom een kind druk kan zijn. Zo kan het zijn dat een kind meer beweging nodig heeft dan de meeste andere kinderen van zijn leeftijd. Ook kan het zijn dat een kind snel is afgeleid en dan iets anders gaat doen dan waar hij mee bezig was. Of dat hij direct iets wil wanneer hij iets in zijn hoofd heeft, en het lastig vindt om te moeten wachten. Een kind kan ook druk zijn, omdat hij heel gespannen is of teveel prikkels heeft in zijn omgeving.

Observeren en begrijpen

Door goed naar een kind te kijken, kun je vaak bedenken hoe het komt dat hij zo druk is. Je kijkt dan niet alleen naar zijn gedrag, maar ook naar de situatie om hem heen. Alles wat om een kind heen gebeurt, kan zijn gedrag beïnvloeden. Door naar de situatie te kijken, probeer je te bedenken wat er vooraf is gegaan aan het drukke gedrag. Is het een reactie op iets wat een ander doet of zegt? Laat het kind dit gedrag vooral zien op specifieke momenten, zoals bij het buiten spelen of aan tafel? Is er thuis iets aan de hand, wat invloed kan hebben op hoe het kind doet? De antwoorden op dit soort vragen kunnen duidelijk maken wat de aanleiding is voor het drukke gedrag.

De antwoorden op de vragen van de observatielijst voor de situatie (zie bijlage 'Observatielijst') kunnen je helpen om het drukke gedrag van een kind beter te begrijpen. De antwoorden helpen je ook om in kaart te brengen op welke momenten een kind het drukke gedrag laat zien. Dat betekent dat een kind op die momenten extra hulp en begeleiding van een volwassene nodig heeft.